

Potreba po socialno pedagoškem delovanju v srednji šoli

The need for social pedagogical work in secondary schools

Ljuba Kapus¹⁰

¹⁰Ljuba Kapus,
dipl.
defektologinja,
Srednja
ekonomsko
turistična šola,
Gorenjska cesta
13, 4240
Radovljica.

Opravljanje svetovalnega dela v srednji šoli postavlja socialnega pedagoga v specifičen položaj. Dejstvo, da je sam, ima za posledico nujnost celovitega delovanja. Vloge pedagoga, psihologa, socialnega pedagoga, socialnega delavca in včasih tudi upravno administrativnega delavca se prepletajo in le s skrbno pretehtanim načrtovanjem in izvajanjem lahko socialni pedagog učinkovito potuje skozi zahtevne in raznolike naloge. Usklajevanje teh vlog se seveda z vsakim posameznim problemom, s posameznim dijakom in z vsako drugo situacijo spreminja.

Osebnostno ugotavljam, da ima socialnopedagoško področje s svojo identiteto in značilnostmi v srednji šoli obilo možnosti za delo. Če se izrazim drugače, ima obilo obveznosti in odgovornosti. Mladostniki, srednješolci, potrebujejo socialnega pedagoga. In potrebuje ga srednješolski zavod kot institucija, ki je dolžna ustvarjati najboljše pogoje za učinkovito izobraževalno in osebnostno rast svojih dijakov.

Namenoma ne bom poudarjala potrebe po delu z dijaki, ki imajo že očitne težave na vedenjskem in osebnostnem področju in se (v običajno omenjenih odstotkih) pojavljajo tudi med dijaki srednjih šol. Trdim, da bi z individualnim delom z njimi svetovalni delavec – socialni pedagog lahko izpolnil prav ves svoj delovni čas. Tehtne razloge za nujnost socialno-pedagoškega dela vidim tudi v problemih, ki se v tem obdobju pojavljajo v povsem običajni populaciji in v neizogibnih okoliščinah, ki pomenijo hude stresne obremenitve sicer netrajnega značaja. Pomanjkanje socialno-pedagoškega razumevanja dijakovega problema v takih trenutkih in pogojih ne more zagotoviti učinkovitosti pri obravnavi in zaželenih dobrih rešitev.

Tako je eden od razlogov za socialno pedagoško delovanje (predvsem v prvem letniku) izjemno velika sprememba pri prehodu dijakov iz osnovne v srednjo šolo. Večina ima pri tem večje prilagoditvene težave. Po dolgoletnem delu s srednješolci ugotavljam, da nanje tudi pedagogi gledamo površno in mladostniku ne nudimo potrebne spodbude. Težave so hude, a jih dijaki pogosto, po stari slovenski navadi, prav uspešno skrivajo in zatajujejo. In mnogokrat tako zatajevanega strahu in s tem tudi nesposobnosti za realno prilagajanje dijak ne more sam premagati. Tako se pogosto dogaja, da dijaki, ki so vstopili v srednjo šolo kot zelo uspešni učenci, odpovedo. Ali se ne morejo spopasti z novimi in hujšimi obveznostmi in odgovornostjo, ali se ne morejo sprijazniti z novo vlogo, ki jo je povzročila sprememba, ali ne morejo premagati čustvenih ovir, ki jih prinaša soočenje s popolnoma novim okoljem in novimi ljudmi.

Stiske, ki jih vse to prinaša, sprožijo številne oblike vedenja, ki ne prinašajo učinkovitih rešitev. Umiki v pasivnost in brezvoljnost, agresivnost in iskanje krivde pri drugih, iskanje nadomestnih zadovoljitev, niso učinkovita vedenja, ki bi dijakom omogočila zadovoljitev njihovih temeljnih potreb, dobrega počutja kot pogoja za kakovostno delo in tako nemoteno nadaljevanje šolanja.

Še enkrat poudarjam, da se to dogaja z dijaki, pri katerih v osnovni šoli ni bilo opaziti nikakršnih ogrožajočih dejavnikov in so bili uspešni učenci.

Tenkočutnost, ki je potrebna za razumevanje, in strpnost, ki je potrebna za trdno oporo dijaku, sta tisti izjemni sestavini socialne pedagogike, ki morda bolj kot pri drugih strokah, omogočata sovpletenost. Takšno je moje videnje stroke.

Posebne občutljivosti pri obravnavi so srednješolci potrebni tudi zaradi razvojnega obdobja, v katerem so. V šolah se površno gleda tudi na sicer deklarativno priznано težko prehodno obdobje, ki zajema nešteto problemov mlade osebnosti. Dramatičnost dozorevanja in mladostniko-

vega doživljanja tega je v veliki meri odvisna od sociokulturnega okolja. Svojo pozitivno vlogo bo šola lahko odigrala le z razumevanjem in strokovnim poznavanjem predvsem za mladostnika pomembnih procesov socialnega vraščanja v širše skupnosti, njegovega doživljanja sebe v prijateljskih in drugih (šolskih) skupinah.

Dijakom je mogoče pomagati le v smislu obravnave medsebojnega delovanja individuma in socialnega okolja, saj vraščanje v socialno življenje ni odvisno samo od mladih, temveč tudi od tega, kako se odrasli odzivamo na mlade, kako sprejemamo njihovo včlanjevanje, kako si prizadevamo, da bi mlade razumeli, jim prepuščali odgovornosti in zaupali zrele vloge, kako sprejemamo njihove interese in potrebe. Prav ta interakcija pa je socialnopedagoško področje.

Za učinkovitost in dober potek izobraževalnega in vzgojnega procesa je posebej pomembno, da so izvajalci tako strokovnjaki na področju predmeta poučevanja kot na področju pedagoške stroke. Za ustrezno vključevanje v medsebojne odnose, za reševanje konfliktov in za suvereno in učinkovito delo v razredu pa so nujna tudi dodatna znanja s psihološkega, socialnoizobraževalnega procesa velika vrzel. Profesorji sami ugotavljajo, da jim primanjkuje znanja o komunikaciji, razredni dinamiki, teoriji učenja, človekovih vedenjskih mehanizmi, mladostnikovih razvojnih značilnostih, etiologiji nastajanja disocialnih vedenj, obravnavi drugih razvojnih motenj

Ob tej vrzeli je socialni pedagog v srednji šoli lahko v močno oporo in pomoč pedagoškemu kadru pri delu v razredu in pri vzpostavljanju odnosa s posameznim dijakom, kadar prihaja do konfliktnih položajev. Že s svojim načinom dela, strpnimi odnosi, upoštevanjem lastnih potreb in potreb drugih, z vztrajnostjo, odgovornostjo in doslednostjo lahko kaže sodelavcem in dijakom poti za prijaznejšo, boljšo in zato učinkovitejšo šolo.

In če učitelji čutijo pomanjkanje znanja in spretnosti že danes, pomeni, da bo ta primanjkljaj še mnogo večji s širšo integracijo mladostnikov s posebnimi potrebami. Srednja šola je na tako vključevanje popolnoma nepripravljena, ne le v smislu znanja pristopa k delu, ampak žal, tudi glede miselnosti o njeni nujnosti.

Moje mnenje je, da je integracija nujna. Do tega spoznanja so me pripeljali predvsem dijaki sami. V razgovoru po obisku doma za otroke in mladino z motnjami v razvoju, so mi zaupali, kako so se pred obiskom bali srečanja z drugačnimi. Razlog za to je bilo dejstvo, da v dosedanem življenju razen izjem niso imeli priložnosti za srečanje z njimi in se tako tudi niso mogli naučiti vzpostavljanja stika. Da jih je strah, je kriv sistem, ki preprečuje stike in s tem učenje medsebojnih odnosov. Strpnosti in sprejemanja drugačnosti se na ta način ne bomo nikdar naučili.

Drugo pozitivno izkušnjo sem doživela v Richfield Intermediate School v Minnesoti, kjer vključujejo v redne šole vse otroke, tudi težje prizadete. Tak otrok je, v vozičku in negiben, sedel v razredu in opazoval dogajanje okoli sebe. Drugi otroci so bili pozorni nanj, mu prinesli papir, ga pobožali, mu pridržali svinčnik v roki. Njegov obraz je izražal zadovoljstvo in srečo. V šoli je zaposlenih 79 učiteljev, od tega 18 defektologov.

Moja velika želja je, da bi socialnopedagoška stroka bistveno več prispevala k prenavljanju našega šolstva kot prispeva trenutno. Sprejemam trditve, da je za sodobno in napredno družbo najpomembnejše učenje samostojnega dela in študija (in ne zapomnenje podatkov), učenje sodelovanja in dobrih, strpnih medsebojnih odnosov ter učenje samozavestne in avtonomne osebnostne držē.

Okolje, ki nudi mladim pogoje za takšno učenje, pa lahko ustvarjamo le s sovpletenostjo socialno pedagoških pogledov, zato menim, da bi po uspešnem organiziranju Združenja in odmevnega kongresa lahko bila zdaj to prvenstvena naloga socialnih pedagogov v Sloveniji.